

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
วิชากลุ่มพระพุทธศาสนา

ตำรา
รหัสวิชา ๐๐๐ ๑๔๙

พระสุตตันตปิฎก Suttanta Pitaka ฉบับปรับปรุง

โครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร

เรื่อง การจัดทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี

พระสุตตันตปิฎก (Suttanta Pitaka) ฉบับปรับปรุง

ผู้แต่ง : คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการ : ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต : รศ.ชูษณะ รุ่งปัจฉิม, ผศ.ดร.นลินี วัฒนคร

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : รศ.ดร. สมितिพล เนตรนิมิตร

ผู้ออกแบบปก : นางจุฬารัตน์ วิชาชาติ

ศิลปะและรูปเล่ม : นายสมบุรณ์ เฟ่งพิศ

พิสูจน์อักษร : นายสุชญา ศิริธัญญา

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๘ จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ตุลาคม ๒๕๕๙ จำนวนพิมพ์ : ๔,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุตตันตปิฎก (Suttanta Pitaka) ฉบับปรับปรุง.-- พิมพ์ครั้งที่ 2.-- พระนครศรีอยุธยา :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

196 หน้า.

1. พระสูตร. I. ชื่อเรื่อง.

294.3138

ISBN 978-616-300-285-3

จัดพิมพ์โดย : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ (ต่อ ๘๗๗๐) มือถือ ๐๖๑ ๓๙๗ ๖๑๖๖

โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓ (ผลงานลำดับที่ ๒๑)

จัดจำหน่ายโดย :

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ท่าพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

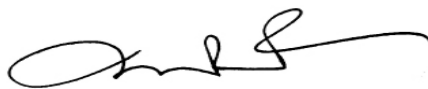
โทรศัพท์ ๐๒-๒๒๑-๘๘๘๒, ๐๒-๖๒๓-๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒-๖๒๓-๕๖๒๓

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาให้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม โดยมีพันธกิจผลิตบัณฑิต วิจัยและพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการตามพันธกิจ ให้บริการวิชาการแก่สังคมมาโดยตลอด และได้อนุมัติให้กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี ดำเนินการโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรขึ้น เพื่อพัฒนาตำราของมหาวิทยาลัย ให้เกิดมีขึ้น อันจะติดตามหิตประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนของนิสิต โดยมีความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์มหาวิทยาลัย จากทุกส่วนงาน ทั้งคณะส่วนกลาง ๔ คณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน ร่วมกันพัฒนารายวิชากลุ่มพระพุทธศาสนา และหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ด้วยวิริยะอุตสาหะแรงกล้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างมีมิตรไมตรี พัฒนานั้น พัฒนางานให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เพียบพร้อมด้วยอรรถและพยัญชนะ เป็นที่ยอมรับของสังคม

รายวิชา “พระสูตรตันตปิฎก” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร ดังกล่าว เพื่อตอบสนองตามพันธกิจให้บริการวิชาการแก่สังคม มีเนื้อหาสาระแบ่งเป็น ๖ บทมุ่งหมายให้ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ความหมาย โครงสร้างของพระสูตรตันตปิฎก เลือกศึกษาวิเคราะห์พระสูตรที่สำคัญ เช่น พรหมชาลสูตร มหาปรินิพพานสูตร อัคคัณฺฐสูตร รวมทั้งประเด็นสำคัญที่น่าสนใจจากทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยอาศัยอรรถกถาและฎีกาประกอบ เนื้อหาสาระปรากฏแล้วในเล่มนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกรูปทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาพัฒนาเนื้อหาวิชาเล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยสืบไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายวิชา “พระสูตรตันตปิฎก” เล่มนี้คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนาแก่คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้ที่สนใจตลอดไป

(พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร เรื่องการจัดทำต้นฉบับปรับปรุง ในวิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ ของกองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อปรับปรุงเนื้อหาตำรา วิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามหลักสูตร พุทธศาสตรบัณฑิต ตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษา (๒) เพื่อให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ได้เสนอผลงานทางวิชาการ ด้วยการสร้างสรรค์ผลงานอย่างเป็นระบบ รองรับการประกันคุณภาพ การศึกษาของมหาวิทยาลัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัย ให้เป็นที่ยอมรับทั่วไปในประเทศและในระดับสากล

รายวิชา “พระสุตตันตปิฎก” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ เป็นวิชาหนึ่งในรายวิชากลุ่มพระพุทธศาสนา ที่กำหนดให้ศึกษา ความเป็นมาและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก สาระของพระสูตรสำคัญใน ทีฆนิกาย สาระของพระสูตรสำคัญในมัชฌิมนิกาย สาระของพระสูตรสำคัญในสังยุตตนิกาย สาระของ พระสูตรสำคัญในอังคุตตรนิกายและสาระของพระสูตรสำคัญในขุททกนิกาย และในแต่ละบทยังประกอบด้วย คำถาม ๒ ตอน คือ ปรนัยและอัตนัยอีกด้วย

ผู้เขียนหวังว่า รายวิชา “พระสุตตันตปิฎก” ฉบับปรับปรุงเล่มนี้ ยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับ ผู้เรียน ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณท่าน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคณะวิทยากร คือ รศ.ชัชณะ รุ่งปัจฉิม จากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และ ผศ.ดร.นลินี ฌ นคร, ผศ.ศศิธร ชูตินันท์กุล และ ผศ.ดร.สังวรณัฏฐ์ ังคกระโทก จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ คือ รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร ที่ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงตำราเรียนเล่มนี้ ด้วยวิริยะอุตสาหะ ท่วมเท ทั้งกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญา พัฒนางานทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา พระสุตตันตปิฎก ให้มีที่ถูกต้อง ใช้ภาษาที่ร่วมสมัย อ่านเข้าใจง่าย จนสำเร็จเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ ตั้งไว้ทุกประการ

คณะกรรมการปรับปรุงเนื้อหาวิชาพระสุตตันตปิฎก

มิถุนายน ๒๕๕๘

คำนำสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเกิดขึ้นตามนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๑ โดยมีปรัชญาว่า “ร่วมใจ พัฒนา ผลิตสิ่งพิมพ์มาตรฐาน เพื่อบริการ อาจารย์ พระภิกษุสามเณร นิสิต และประชาชน” ดังนั้นสำนักพิมพ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายและปรัชญาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่ให้ไว้ จึงได้จัดพิมพ์ตำรารายวิชา “พระสูตรตันตปิฎก” ฉบับปรับปรุง ซึ่งเป็นผลงานของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เป็นไปสอดคล้องตามปณิธานของสำนักพิมพ์ที่ว่า “ส่งเสริม สนับสนุน จัดพิมพ์” ผลิตตำราให้ได้มาตรฐานเผยแพร่ เพื่อสนับสนุนในการผลิตบัณฑิตที่เปรียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

รายวิชา “พระสูตรตันตปิฎก” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ เป็นวิชาหนึ่งในรายวิชากลุ่มพระพุทธศาสนา คณาจารย์ผู้แต่งได้รวบรวมเนื้อหาไว้ครบถ้วนสมบูรณ์ ประกอบไปด้วยเนื้อหา ๖ บท ซึ่งได้อธิบายเริ่มตั้งแต่ ประวัติ ความเป็นมา ความหมาย โครงสร้างของพระสูตรตันตปิฎก สาระของพระสูตรสำคัญ ในทีฆนิกาย ในมัชฌิมนิกาย ในสังยุตตนิกาย ในอังคุตตรนิกาย ในขุททกนิกาย รวมไปถึงในท้ายบทยังมีคำถามทั้งปรนัย อัตนัย เหมาะที่จะเป็นแหล่งค้นคว้าเรียนรู้สำหรับนิสิต นักศึกษา เป็นอย่างดี

สำนักพิมพ์ต้องขอขอบพระคุณคณะกรรมการบริหารสำนักพิมพ์ โดยมีพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและประธานคณะกรรมการบริหารสำนักพิมพ์ที่เมตตาตามอบต้นฉบับตำรารายวิชา “พระสูตรตันตปิฎก” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้แต่งตำรา ที่ได้เสียสละเวลา พัฒนาเนื้อหา แก้ไขปรับปรุงเนื้อหาวิชานี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณกองวิชาการที่ช่วยเป็นแรงสนับสนุนบุคลากรมาช่วยจัดทำต้นฉบับ ให้สำนักพิมพ์สามารถจัดพิมพ์ตำราเรียนเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตุลาคม ๒๕๕๙

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร
เรื่อง การจัดทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗

คณะกรรมการดำเนินงาน	คณะกรรมการปรับปรุงเนื้อหารายวิชา “พระสูตรต้นตปิฎก”
ที่ปรึกษา พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	ประธานกรรมการ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน
ประธานกรรมการ พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ พระครูปริยัติธรรมวงศ์
รองประธานกรรมการ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	กรรมการ พระครูสิทธิธรรมมาภรณ์ พระครูพิจิตรศุกการ พระครูโสภณธรรมโฆสิต พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวิฑฒโน, ผศ.ดร. พระมหาจรินทร์ ปญญาวุธ พระมหาธนรัฐ ฐฎฐเมธ,ดร. พระราเชนทร์ วิสารโท,ดร. นายธีระพงษ์ ทินโนรศ นายเกษม ประอาจ นายภูริทัต ศรีอร่าม นายประดิษฐ์ ปัญญาจีน นายอาเดช อุปันันท์
กรรมการ พระมหาสุริยา วรเมธี, ผศ.ดร. พระครูสังฆรักษ์กิตติพงศ์ สิริวิฑฒโน พระมหาสุทัศน์ ดิสสรวาที พระมหาศรีทนต์ สมจาโร พระมหาสุทิตย์ อาภากร, ดร. พระมหาชำนาญ มหาชาโน พระมหาประยูร โชติวโร พระทิพย์ สิริธมโม พระฐิตะวงษ์ อนุตตโร พระมหาสมเกียรติ กิตติญาโณ พระมหาราชัน จิตตปาโล พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโส พระสุทิน เขมวโส ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู นายพลวัฒน์ ชุ่มสุข ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครือดง ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง นายพิชพิบูลย์ กาญจนพิพิธ รศ.ดร.สมทิพพล เนตรนิมิตร ผศ.ดร.สุเทพ พรมเลิศ นายอดุลย์ คนแรง นายเกษม แสงนันท นายสนธิญาณ รักษาภักดี	เลขานุการ พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี ผศ.รวีโรจน์ ศรีคำภา
กรรมการและเลขานุการ นายสุชญา ศิริชัยกร	คณะบรรณาธิการ ผศ.ดร.สุเทพ พรมเลิศ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ พระมหานพดล เตชธมโม พระมหาธิติ อนุภทโท นายสินชัย วงษ์จำนงค์ นายอักษรวิชัย โฉมศรี นายชำนาญ เกิดช่อ นายสมบุญ เฟ่งพิศ นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง นางสาวฐาณิษญาณ์ มัควัลย์ นายสุภฐาน สุดาจันทร์	ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต รศ.ดร. กาญจนา วัฒนสุนทร รศ.ชัชณะ รุ่งปัจฉิม ผศ.ดร. นลินี ฌ นคร ผศ. ศศิธร ชูตินันทกุล ผศ.ดร. สัจจวรรณ ัจดกระโทก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ รศ.ดร.สมทิพพล เนตรนิมิตร

สารบัญ

	หน้า
คำปรารภ	(๓)
คำนำ	(๔)
คำนำสำนักพิมพ์	(๕)
คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร	(๖)
บทที่ ๑ ความเป็นมาและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก	๑
๑.๑ ความนำ	๒
๑.๒ ความเป็นมา ความหมายและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก	๖
๑.๒.๑ ความเป็นมาของพระสุตตันตปิฎก	๖
๑.๒.๒ ความหมายของพระสุตตันตปิฎก	๑๐
๑.๒.๓ ความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก	๑๑
๑.๓ โครงสร้างของพระสุตตันตปิฎก	๑๒
๑.๓.๑ จำแนกตามนิกาย	๑๒
๑.๓.๒ จำแนกตามลำดับเล่ม (ในพระไตรปิฎก)	๑๓
๑.๓.๓ จำแนกตามเกณฑ์ของพระสังคีติกาจารย์	๑๔
๑.๔ บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการเกิดพระสุตตันตปิฎก	๑๕
๑.๔.๑ พระสารีบุตรเถระ	๑๕
๑.๔.๒ จุนทะสมณทูต	๑๕
๑.๔.๓ พระโสณกุฎ्हินณเถระ	๑๖
๑.๔.๔ พระมหากัสสปเถระ	๑๖
๑.๔.๕ พระอานนทเถระ	๑๖
๑.๔.๖ พระอุบาลีเถระ	๑๗
๑.๔.๗ พระอนรุทธเถระ	๑๗
๑.๕ คัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับพระสุตตันตปิฎก (อรรถกถา ฎีกาและปกรณ์วิเสส)	๑๘
๑.๕.๑ อรรถกถา	๑๘
๑.๕.๒ ฎีกา	๒๐
๑.๕.๓ ปกรณ์วิเสส	๒๐

(๘)

สรุปท้ายบท	๒๑
คำถามท้ายบท	๒๒
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๖
บทที่ ๒ สาระของพระสูตรสำคัญในทีฆนิกาย	๒๗
๒.๑ ความนำ	๒๘
๒.๒ ความหมาย	๒๘
๒.๓ โครงสร้างของทีฆนิกาย	๒๙
๒.๔ คีลและทิวฎฐิในพรหมชาลสูตร	๓๐
๒.๔.๑ เนื้อหาโดยย่อของพรหมชาลสูตร	๓๐
(๑) คีลในพรหมชาลสูตร	๓๑
(๒) ทิวฎฐิในพรหมชาลสูตร	๓๔
๒.๔.๒ วิเคราะห์เรื่องคีลและทิวฎฐิในพรหมชาลสูตรกับสภาพสังคมไทยปัจจุบัน	๓๙
๒.๕ เหตุการณ์ที่สุดท้ายในมหาปรินิพพานสูตร	๔๒
๒.๕.๑ เนื้อหาโดยย่อของมหาปรินิพพานสูตร	๔๒
๒.๕.๒ วิเคราะห์พุทธจริยาในมหาปรินิพพานสูตร	๕๑
๑. พุทธจริยาด้านการเมืองการปกครอง	๕๑
๒. พุทธจริยาต่อบุคคล	๕๓
- นางอัมพปาสีคณิกา	๕๓
- นายจุนทกัมมารบุตร	๕๔
- สุภัททปริพาชก	๕๔
๒.๖ กำเนิดระบอบวรรณในอัคคัญญสูตร	๕๕
๒.๖.๑ พัฒนาการของโลก และมนุษย์	๕๕
๑. กำเนิดของพราหมณ์	๕๖
๒. ความประเสริฐของวรรณ	๕๖
๓. กำเนิดและพัฒนาการของโลก มนุษย์ยุคแรกและอาหาร	๕๗
๒.๖.๒ พัฒนาการสังคม การปกครองและระบอบวรรณ	๕๙
๑. พัฒนาการด้านการปกครอง	๕๙
๒. พัฒนาการของระบอบวรรณ	๕๙

	๒.๖.๓ สิ่งที่ทำให้มนุษย์ประเสริฐหรือบริสุทธิ์	๖๑
	๒.๖.๔ วิเคราะห์สาระสำคัญในอัครคัมภีร์	๖๒
	๑. เรื่องต้นกำเนิดของโลก	๖๒
	๒. เรื่องวิวัฒนาการของสภาพสังคม	๖๕
	สรุปท้ายบท	๖๗
	คำถามท้ายบท	๖๘
	เอกสารอ้างอิงประจำบท	๗๒
บทที่ ๓	สาระของพระสูตรสำคัญในมัชฌิมนิกาย	๗๓
	๓.๑ ความนำ	๗๔
	๓.๒ ความหมาย	๗๔
	๓.๓ โครงสร้างของมัชฌิมนิกาย	๗๔
	๓.๔ ประเภทของผู้ศึกษาธรรมในอลคัททูปมสูตร	๗๕
	๓.๔.๑ เนื้อหาโดยย่อของอลคัททูปมสูตร	๗๖
	๓.๔.๒ จุดมุ่งหมายของผู้ศึกษาธรรมในอลคัททูปมสูตร	๗๗
	๓.๕ จอมโจรกลับใจในอังคุลิมาลสูตร	๘๐
	๓.๕.๑ เนื้อหาโดยย่อของอังคุลิมาลสูตร	๘๐
	๓.๕.๒ วิเคราะห์อังคุลิมาลสูตร	๘๐
	๓.๖ อานิสงส์ของการถวายทานในทักขิณาวิกังคสูตร	๘๑
	๓.๖.๑ เนื้อหาโดยย่อของทักขิณาวิกังคสูตร	๘๒
	๓.๖.๒ วิเคราะห์หลักการให้ทานในทักขิณาวิกังคสูตร	๘๕
	สรุปท้ายบท	๘๖
	คำถามท้ายบท	๘๗
	เอกสารอ้างอิงประจำบท	๙๐
บทที่ ๔	สาระของพระสูตรสำคัญในสังยุตตนิกาย	๙๑
	๔.๑ ความนำ	๙๒
	๔.๒ ความหมาย	๙๒
	๔.๓ โครงสร้างของสังยุตตนิกาย	๙๒

(๑๐)

๔.๔ พัฒนาการชีวิตของมนุษย์ในอินทกสูตร	๙๕
๔.๔.๑ เนื้อหาโดยย่อของอินทกสูตร	๙๕
๔.๔.๒ วิเคราะห์สาระสำคัญในอินทกสูตร	๙๖
๔.๕ วงจรชีวิตของมนุษย์ในนิทานสูตร	๙๘
๔.๕.๑ เนื้อหาโดยย่อของนิทานสูตร	๙๘
๔.๕.๒ วิเคราะห์สาระสำคัญในนิทานสูตร	๑๐๐
สรุปท้ายบท	๑๐๖
คำถามท้ายบท	๑๐๗
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๑๑
บทที่ ๕ สาระของพระสูตรสำคัญในอังคุตตรนิกาย	๑๑๓
๕.๑ ความนำ	๑๑๕
๕.๒ ความหมาย	๑๑๕
๕.๓ โครงสร้างของอังคุตตรนิกาย	๑๑๕
๕.๔ บุคคลผู้เป็นเอตทัคคะ (ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศ)	๑๑๖
๕.๕ ภูมิธรรมของคนดี ๒ ประการ (ในทสกนิบาต)	๑๒๔
๕.๖ คุณสมบัติของพ่อค้าที่ดี (ในติกนิบาต)	๑๒๕
๕.๗ ลักษณะของคู่สร้างคู่สม (ในจตุกกนิบาต)	๑๒๗
๕.๘ ทุกข์ของชาวบ้าน (ในฉีกกนิบาต)	๑๒๘
๕.๙ ความอัศจรรย์ในพระธรรมวินัย (ในอัฐกนิบาต)	๑๓๑
๕.๑๐ ม้ากระจอกกับคนกระจอก (ในนวกนิบาต)	๑๓๔
๕.๑๑ การดำรงชีวิตของผู้ครองเรือน (ในทสกนิบาต)	๑๓๗
๕.๑๒ อานิสงส์แห่งเมตตา (ในเอกาทสกนิบาต)	๑๓๘
สรุปท้ายบท	๑๓๘
คำถามท้ายบท	๑๔๐
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๔๔

บทที่ ๖	สาระของพระสูตรสำคัญในขุททกนิกาย	๑๔๕
๖.๑	ความนำ	๑๔๖
๖.๒	ความหมาย	๑๔๖
๖.๓	โครงสร้างของขุททกนิกาย	๑๔๖
๖.๔	นางปฐาจารา หญิงผู้มีครอบครัวล่มสลาย	๑๔๙
๖.๕	วิมานวัตถุ	๑๕๓
๖.๖	เปตวัตถุ	๑๖๐
๖.๗	คติธรรมในชาดก	๑๖๕
	สรุปท้ายบท	๑๗๒
	คำถามท้ายบท	๑๗๓
	เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๗๗
บรรณานุกรม		๑๗๘
	ภาคผนวก	
	คณะกรรมการปรับปรุงพัฒนาเนื้อหารายวิชาพระสุตตันตปิฎก	๑๘๑

กิจกรรมงานเขียนตำรา
๑-๓ สิงหาคม ๒๕๕๗

บทที่ ๑

ความเป็นมาและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก

พระมหาภานุวัฒน์ ปภักตเมธี

ผศ.ดร. สุเทพ พรหมเลิศ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

๑. ทราบความเป็นมา ความหมายและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก
๒. อธิบายโครงสร้างของพระสุตตันตปิฎกได้อย่างถูกต้อง
๓. ทราบชื่อบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับพระสุตตันตปิฎก
๔. ทราบคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับพระสุตตันตปิฎก

ขอบข่ายเนื้อหา

- ความนำ
- ความเป็นมา ความหมายและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก
- โครงสร้างของพระสุตตันตปิฎก
- บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับพระสุตตันตปิฎก
- คัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับพระสุตตันตปิฎก (อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส)

๑.๑ ความนำ

เมื่อจะศึกษาความเป็นมาของพระสุตตันตปิฎก ควรกล่าวถึงพระไตรปิฎกที่เป็นคัมภีร์หรือตำราหลักของพระพุทธศาสนา มีความโดยสังเขปดังนี้

พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ที่ประมวลคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหมวดหมู่ไม่ให้กระจัดกระจาย ดูจกระจาดหรือตะกร้าที่เป็นภาชนะใส่ของฉะนั้น

พระไตรปิฎกแบ่งเป็น ๓ ปิฎก หรือ ๓ คัมภีร์ คือ

๑. วินัยปิฎก คือ ประมวลพุทธพจน์หมวดพระวินัย ว่าด้วยระเบียบข้อปฏิบัติของภิกษุสงฆ์ และภิกษุณีสงฆ์

๒. สุตตันตปิฎก คือ ประมวลพุทธพจน์หมวดพระสุตตร

๓. อภิธรรมปิฎก คือ ประมวลพุทธพจน์หมวดธรรมชั้นสูง^๑

เดิมทีเดียวคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ายังไม่ได้เรียกว่าไตรปิฎก (พระไตรปิฎก) ชื่ออื่นๆ ที่ใช้เรียกคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่

๑. **พรหมจรรย์** ในคราวส่งพระสาวกออกไปประกาศพระศาสนาครั้งแรก พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มุตตาทิ ภิกขเว สพพปาเสหิ เย ทิพพา เย จ มานุสา ตุมเหปิ ภิกขเว มุตตา สพพปาเสหิ เย ทิพพา เย จ มานุสา จรต ภิกขเว จาริกิ พุชฺชนทิตาย พุชฺชนสุชาย โลกานุกมฺปาย อตถาย ทิตาย สุชาย เทวมานุสสานิ, มา เอเกน เทว อคมิตถ, เทเสถ ภิกขเว ธมฺมํ อาทิกฺขยาณิ มชฺเฌ กฺขยาณิ ปรีโยสานกฺขยาณิ สาทถึ สพฺยณฺชนิ เกวลปริปุณฺณิ ปริสุทฺธํ **พรหมจริยํ ปกาเสถ**”^๒

แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^๓

^๑ สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^๒ วิ.ม.(บาลี) ๔/๓๒/๒๗.

^๓ วิ.ม.(ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

๒. สาสนะ หรือ คำสอน ในวันจาตุรงคสันนิบาต วันที่พระจันทร์เสวยมาฆฤกษ์ พระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖ ซึ่งล้วนเป็นเอหิภิกขุ จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ได้มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย พระพุทธเจ้าประทานโอวาทปาติโมกข์แก่พระสงฆ์เหล่านั้น ความว่า

“สพฺพปาปสฺส อกรรมิ กุสลสฺสุปสมฺปทา
สจฺจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.”^๕

แปลความว่า “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”^๕

๓. นวังกส์ตฤคาศาสน์ พุทธพจน์คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการจัดเป็น(ระบบ)รูปแบบต่างๆ เพื่อสะดวกต่อการจดจำแบ่งไว้ ๙ ส่วน เรียกว่า นวังกส์ตฤคาศาสน์ หมายถึงคำสั่งสอนของพระศาสดามือองค์ ๙^๖ ประกอบด้วย

(๑) *สุตตะ* คือ ระเบียบคำที่เป็นความเรียง แสดงหรือบรรยายข้อธรรมให้ผู้ฟังเห็นประจักษ์ บางกรณีบรรยายไว้เป็นอุปมาโวหาร หรือตั้งประเด็นปัญหาขึ้นถาม-ตอบ

(๒) *เคยยะ* คือ ระเบียบคำร้อยกรองผสมร้อยแก้ว

(๓) *เวยยาकरणะ* คือ ระเบียบคำร้อยแก้วล้วนๆ

(๔) *คาถา* คือ ระเบียบคำร้อยกรองล้วนๆ

(๕) *อุทาน* คือ ระเบียบคำที่พระพุทธองค์ทรงเปล่งโดยมิได้ดำริไว้ก่อน เป็นเวยยาकरणะก็มี เป็นคาถา(ภาษากวี)ก็มี

(๖) *อิตฺตวุตตะกะ* คือ ระเบียบคำที่อ้างข้อความอื่นประกอบ มีคำว่า “วุตฺตํ เหน้ ภาควตา” (สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้) เป็นคำเชื่อมเพื่อนำเข้าสู่คาถาหรือพุทธพจน์

(๗) *ชาตกะ* คือ ระเบียบคำที่มุ่งเล่าเรื่องในอดีต เป็นบุรพจริยาของพระโพธิสัตว์

(๘) *อัทฺถุตฺตรรม* คือ ระเบียบคำที่แสดงเรื่องน่าอัศจรรย์ไม่เคยมี

(๙) *เวทฺถลลละ* คือ ระเบียบคำแบบถาม-ตอบ เพื่อแสวงหาความรู้

^๕ ที.ม.(บาลี) ๑๐/๙๐/๔๓.

^๕ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐, พุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๘๓-๑๘๕/๔๙-๕๐).

^๖ ดู บทนำ ที.สี.(ไทย) ๙/๙) และ วิ.อ.(บาลี) ๑/-/๒๖.

๔. **ปาพจน์** ในวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สิยา โข ปนนานนท อมหากั เอวมสส ‘อติตสตุฏฺกั ปาวจณั, นตฺถิ โน สตุถา’” แปลความว่า “อานนท บางทีพวกเธออาจจะคิดว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีศาสดา”^๗

๕. **ธรรมวินัย** ในวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธเจ้าตรัสปัจฉิมวาจาว่า “โย โว อานนท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต โส โว มมจฺเจเน สตุถา”^๘ แปลความว่า “อานนท ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^๙

ในสมัยพุทธกาล การศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าพระสาวกอาศัยการท่อง ที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” หรือ มุขปาฐ คือ บอกด้วยปาก สืบทอดมาด้วยปากต่อปากโดยตรง แล้วสั่งสอนศิษย์ สืบต่อกันไปจากอาจารย์สู่อำจารย์แต่ละรุ่น เรียกว่า *อวจริยปริมฺปรว* หมายถึงอาจารย์ผู้สืบทอดกัน ดังปรากฏในอรรถกถาวินัยปิฎก ความว่า “ในชมพูทวีปนั้นมีอาจารย์ที่สืบลำดับกันมา คือ พระอุบาลี พระทาสกะ พระโสณกะ พระสิคควะ และพระโมคคัลลิตฺบุตรติสสะ ได้นำวินัยสืบทอดกันมาไม่ขาดสาย จนถึงสังคายนาครั้งที่ ๓ ในชมพูทวีป ความจริง พระอุบาลีเถระได้เรียนวงศ์ แบบแผน และประเพณีแห่งวินัยในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค แล้วสั่งสอนให้ตั้งมั่นอยู่ในหทัยของภิกษุจำนวนมาก”^{๑๐}

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือ พระพุทธวจนะ เรียกได้หลายอย่างดังกล่าวนั้น ได้รับการจดจำ สืบทอดกันมาในลักษณะต่างสำนักต่างก็จดจำ จึงไม่มีเอกภาพ กระทั่งหลังพุทธกาลประมาณ ๓ เดือน จึงได้มีการร้อยกรองคำสั่งสอนเป็นหมวดหมู่ เรียกว่า มหาสังคิติ หรือ สังคายนา

พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการสังคายนา หรือ สังคิติ ไว้ก่อนแล้ว ต่อมาพัฒนาการโดยลำดับ เหตุการณ์อันเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสังคายนา สืบมาจากการสิ้นชีพของนิครนถ์ นาฏบุตร หรือ ศาสดา มหาวีระ ของศาสนาเซน (จีน) ผู้มีชีวิตร่วมสมัยเดียวกันกับพระพุทธเจ้า ดังปรากฏในปาสาทิกสูตร ความว่า ก่อนพุทธปรินิพพานไม่นาน นิครนถ์นาฏบุตรสิ้นชีพที่กรุงปาวา แคว้นมัลละ บรรดาศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตรแตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย บาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกันจนถึงขั้นจะทำร้ายฆ่าฟันกัน สาวกคฤหัสถ์ต่างเปื้อนหายท้อแท้พวกนิครนถ์ เพราะธรรมวินัยที่นิครนถ์นาฏบุตรประกาศไว้ไม่ดี

^๗ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^๘ ที.ม.(บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๓๔.

^๙ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๑๐} วิ.อ.(บาลี) ๑/-/๒๙.

ไม่เป็นเครื่องนำออกจากทุกซ์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เป็นธรรมเนียมที่ผู้มีใ้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้^{๑๑} พระจุนทะ (น้องชายของพระสารีบุตร) จำพรรษาอยู่ที่กรุงปาวา เห็นเหตุการณ์นั้นจึงนำเรื่องไปกราบเรียนพระอานนท์เพื่อขอเข้าเฝ้ากราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ ในขณะนั้น พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ปราสาท ในอัมพวันของพวกเวธัญญาศากยะ หมู่บ้านสามคาม แคว้นสักกะ พระอานนท์กราบทูลว่า ความแตกแยกของสาวกไม่ควรเกิดขึ้นกับพระศาสนาของพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมเนียมที่พระองค์ประกาศไว้ เป็นธรรมเนียมที่ผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ (ไม่เป็นเหตุให้เกิดการแตกแยก)

ต่อมาหลังพุทธปรินิพพาน ๓ เดือน พระมหากัสสปะได้ประชุมสงฆ์ทำปฐมสังคีติหรือสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่เมืองราชคฤห์ เรียกว่า มหาสังคีติ ต่อมาอีกเมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานได้ ๑๐๐ ปี มีสังคายนาครั้งที่ ๒ ที่เมืองเวสาลี ต่อมาเมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานได้ ๒๓๔ ปี มีสังคายนาครั้งที่ ๓^{๑๒} สังคายนาครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ปรากฏหลักฐานอยู่ในวินัยปิฎก จุฬวรรค คือ ปัญจสตีกขันธกะ^{๑๓} และ สัตตสตีกขันธกะ^{๑๔} ส่วนสังคายนาครั้งที่ ๓ มีหลักฐานในอรรถกถาวินัยปิฎก^{๑๕}

พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า การแบ่งคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าออกเป็นพระไตรปิฎก นั้นมีครบ ๓ ปิฎกตั้งแต่ปฐมสังคีติ คือ เมื่อสังคายनावินัยเสร็จได้ตั้งชื่อว่าวินัยปิฎก^{๑๖} เมื่อสังคายนาพระสูตรเสร็จได้ตั้งชื่อว่าสุตตันตปิฎก และเมื่อสังคายนาพระอภิธรรมเสร็จได้ตั้งชื่อว่า อภิธรรมปิฎก^{๑๗}

ในยุคต่อมา การจารึกแผ่นอิฐที่สาญจีสถูป มีจารึกชื่อของผู้สร้างสาญจีสถูปพร้อมระบุคุณสมบัติของท่านเหล่านั้น คือ

ธมมกถิกา	ผู้กล่าวธรรมทั้งหลาย
เปฏุกิน	ผู้ทรงจำปิฎกทั้งหลาย

^{๑๑} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๖๖/๑๒๖, ม.อุ.(ไทย) ๑๔/๔๑/๕๐.

^{๑๒} ถ้อยตามคัมภีร์ทีปวงศ์ ปริเฉทที่ ๖ คาถาที่ ๒๕ ที่ว่า พระเจ้าอโศกประสูติ พ.ศ.๑๙๘ อภิเชก พ.ศ.๒๑๘ (พระชนมายุ ๒๐ ถ้วน) ทรงอุปถัมภ์การสังคายนา พ.ศ.๒๓๔ สวรรคต พ.ศ.๒๕๕ รวมพระชนมายุ ๕๕ พรรษา ส่วนคัมภีร์ศาสนวงศ์ ระบุว่าตรงกับ พ.ศ.๒๓๘.

^{๑๓} วิ.จ.(ไทย) ๗/๔๓๗/๓๗๕.

^{๑๔} วิ.จ.(ไทย) ๗/๔๔๖/๓๙๓.

^{๑๕} วิ.อ.(บาลี) ๑/-/๓๔.

^{๑๖} วิ.อ.(บาลี) ๑/-/๑๗.

^{๑๗} วิ.อ.(บาลี) ๑/-/๑๗.

สุตตันติกาย	ผู้ทรงจำพระสูตร
สุตตันตินี้	ผู้ทรงจำพระสูตร(หญิง)
ปถุจเนกายิกา	ผู้ทรงจำนิกายทั้ง ๕ ^{๑๘}

หลักฐานเหล่านี้ยืนยันว่า มีการแบ่งคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าออกเป็นปิฎกแล้วตั้งแต่สังคายนาครั้งที่ ๑ สุตตันตปิฎกมีครบ ๕ นิกาย (ทีฆนิกาย, มัชฌิมนิกาย, สังยุตตนิกาย, อังคุตตรนิกาย, ขุททกนิกาย) แต่พระไตรปิฎกที่ถือว่ามีครบเกิดขึ้นในสังคายนาครั้งที่ ๓ เมื่อพระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระรจนากถาวัตถุขึ้นแล้วผนวกอยู่ในพระอภิธรรมปิฎก

๑.๒ ความเป็นมา ความหมายและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก

พระสุตตันตปิฎกจัดเป็นปิฎกที่ ๒ ในพระไตรปิฎก (๑. พระวินัยปิฎก ๒. พระสุตตันตปิฎก ๓. พระอภิธรรมปิฎก) ความเป็นมาและความสำคัญของพระสุตตันตปิฎก มีดังนี้

๑.๒.๑ ความเป็นมา

พระสุตตันตปิฎกเกิดขึ้นเพราะได้รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้แสดงไว้ในที่ต่าง ๆ ในโอกาสต่าง ๆ และปรารภเหตุต่าง ๆ เข้าเป็นหมวดหมู่ แต่ละหมวดหมู่ประกอบด้วยเนื้อหาเรียกว่า พระสูตร พระอรรถกถาจารย์ผู้รจนาสุมังคลวิลาสินี (อรรถกถาทีฆนิกาย) อธิบายสาเหตุที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระสูตรต่าง ๆ (รวมทั้งสาวกภาษิต) โครงสร้าง ความงดงาม การลำดับเนื้อหา รูปแบบ และชื่อเรียกพระสูตร ดังจะศึกษาต่อไป

๑. มูลเหตุการแสดงพระสูตร ๔ ประการ^{๑๙} คือ

- (๑) *อิตถัชฌมาสยะ* แสดงตามอัธยาศัยของพระพุทธองค์ ไม่มีผู้ขอให้แสดง
- (๒) *ปรัชฌมาสยะ* แสดงตามอัธยาศัยของผู้อื่น คือตรวจดูด้วยพระญาณก่อนเสด็จไปโปรด
- (๓) *ปุจฉาวัตติกะ* แสดงตามคำทูลถาม เมื่อมีผู้ถามจึงตรัสตอบ
- (๔) *อิตถุปัตตติกะ* แสดงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ๆ

๒. โครงสร้างของพระสูตร มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ

(๑) คำขึ้นต้นหรือข้อความเบื้องต้น (นิทานวนณะ) ได้แก่ ข้อความที่พระอานนทกล่าวไว้คือ “เอวมเม สุต” (ข้าพเจ้าสดับมาแล้วอย่างนี้) จนจบข้อความที่ระบุความเป็นมาพระสูตรนั้น ๆ

^{๑๘} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, *คำบรรยายพระไตรปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๑๙} คูบหนา ที.สี.(ไทย) ๙/(๘) และ ที.สี.อ.(ไทย) ๑/๕/๕๐.

